

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

**KEHITYSVAMMAISTEN
PALVELUTARPEEN
ARVIOINTIMALLIN
KEHITTÄMINEN AURAN
KUNNASSA**

Jaana Tamminen

Sosiaalialan koulutusohjelma

2009

TURUN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma	
Jaana Tamminen	
Kehitysvammaisten palvelutarpeen arviointimallin kehittäminen Auran kunnassa	
Sosiaalipalvelutyö	Outi Kivinen
Syksy 2009	Sivumäärä 38+11
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kehittää Auran kunnalle kehitysvammaisten palvelutarpeen arviointimalli. Arviointimalli kehitettiin syksyllä 2009 voimaan astuvaa vammaispalvelulakia silmällä pitäen. Kunnalla oli tarve kartoittaa nuorten kehitysvammaisten kuntalaisten elämäntilannetta ja saada selville mitä heille tällä hetkellä kuuluu.</p> <p>Kehitin arviointimalliin viisi (5) kohtaa: 1. esitietojen hankkiminen, 2. kotikäynnit, 3. haastattelu, 4. yhteenvedo ja 5. palvelut. Arviointimallin haastatteluun kehitin haastattelulomakkeen. Lomake on jaettu kolmeen (3) osa-alueeseen: 1. asuminen, 2. työ/opiskelu ja 3. harrastukset. Näiden kolmen osa-alueen avulla saatiin tietoa kunnassa asuvien kehitysvammaisten nuorten elämäntilanteesta.</p> <p>Arviointimalli on kehitetty kuvan kautta. Miten palveluja kartoitetaan ja mitä tulee ottaa huomioon palvelujen kartoittamisen yhteydessä. Kuviossa käy ilmi mitä toimenpiteitä missäkin kuvin vaiheessa tulee tehdä ja kuviota on helppo seurata ja noudattaa.</p> <p>Teoriaosuudessa tutustuin kehitysvammaisuuteen ja kehitysvammaisen nuoren itsenäistymiseen. Vammaispalvelulaki oli yksi tärkeä seikka opinnäytetyötäni tehdessä.</p> <p>Arviointimallia testasin haastatteluihin saakka. Sain neljä (4) nuorta kehitysvammaista haastateltavakseni, joiden kanssa testasin haastattelulomakkeen.</p>	
Hakusanat: kehitysvammaisuus, itsenäistyminen, vammaispalvelulaki	
Säilytyspaikka: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto	

Degree Programme of Social Services	
Author: Jaana Tamminen	
Title: Develop an evaluation model to disabled people	
Social services	Instructor: Outi Kivinen
Date: Autumn 2009	38+11
<p>My work was developing an evaluation model to disabled people. This model was developing in autumn 2009 when the new law of disables services came into effect.</p> <p>There are five articles in the model: 1. pre-work, 2. visiting in disables homes, 3. interview, 4. conclusions and 5. the services that the disable need. There is interview on the evaluation model. I developed form for interview. There are three sectors in the form: 1. residency, 2. work/study and 3. hobbies. With these three sectors, we get the information about disables life.</p> <p>The evaluation model I tested with four disabled person.</p> <p>In my theory part I focused to mental deficiency and emancipation. The law of disables services is also in important role in my work.</p>	
Keywords: mental deficiency, emancipation, law of disables services	
Deposit at: Library of Turku University of applied sciences	

SISÄLTÖ

1	Johdanto	6
2	Miksi toiminnallinen opinnäytetyö?	8
2.1	Mitä menetelmiä käytän opinnäytetyössäni ja miksi?	8
2.2	Miten käytän menetelmiä	9
3	Kehitysvammaisuus	11
3.1	Kehitysvammaisuus käsitteenä	11
3.2	Kehitysvammaisuuden vaikutus elämään	12
4	Vammaispalvelulaki	14
4.1	Vammaispalvelulain muutokset	14
4.2	Palvelut laissa, mitä laki velvoittaa	15
4.2.1	Kuljetuspalvelut	16
4.2.2	Palveluasuminen	16
4.2.3	Asunnon muutostyöt	16
4.2.4	Päivätoiminta	17
4.2.5	Tulkkipalvelut	17
4.2.6	Henkilökohtainen apu	18
4.3	Muut palvelut ja tukitoimet	19
4.4	Palvelusuunnitelma	19
5	Aikuistuvan nuoren kehitysvammaisen tarpeet	21
5.1	Itsenäistyminen, mitä merkitsee	21
5.1.1	Kehitysvammainen nuori ja itsenäistyminen	22
5.2	Asuminen ja sen tukeminen	24

6	Arviointimalli kehitysvammapalveluiden kehittämiseen	27
6.1	Esitietojen hankkiminen	27
6.2	Kotikäynnit	27
6.3	Haastattelu	28
6.4	Yhteenveto	28
6.5	Palvelut	28
7	Prosessin kuvaus	30
8	Haastattelulomake	32
9	Kokemukset mallista	33
9.1	Esitietojen hankkiminen	33
9.2	Haastattelutilanne	33
10	Pohdintaa	35
	LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. Palvelusuunnittelulomake

Liite 2. Haastattelulomake

1 Johdanto

Kehitysvammaisille palvelut ovat osa heidän päivittäisiä tarpeitaan. Opinnäytetyöni oli kehittää arviointimalli kehitysvammaisten palvelutarpeesta. Arviointimallin olen kehittänyt silmällä pitäen vammaispalvelulakia. Arviointimalliin sisältyy myös palvelusuunnittelulomake, jonka avulla arviointimallista saadut tiedot kehitysvammaisten palvelutarpeesta kirjataan. Arviointimalliin yhtenä osana kuuluu asiakkaiden haastattelu. Haastattelutilanteeseen olen kehittänyt lomakepohjan, jossa kysymykset koskevat asiakkaan tämän hetkisiä tietoja asumisesta, työstä/opiskelusta ja harrastuksista. Haastatteluista saadaan tietoa kunnan kehitysvammaisten tämänhetkisestä elämäntilanteesta palvelusuunnittelulomakkeeseen.

Auran kunnassa on vuonna 1991, sosiaali- ja terveysministeriön kehotuksesta, tehty kartoitus vammaisten tarvitsemista palveluista. Vuonna 2000 on kunnassa tehty viimeisin kartoitus vammaispalveluista. Näistä edellisistä vammaispalvelukartoituksista on aikaa paljon ja kunnalla on mielenkiinto, uutta vammaispalvelulakia silmällä pitäen, tietää miten vammaispalveluasiakkaat tällä hetkellä ajattelevat omasta elämäntilanteestaan ja he ovat pyytäneet mallia miten vammaispalveluja tulevaisuudessa ryhdytään kartoittamaan.

Arviointimallia aloin kehitellä kuvan avulla. Piirsin kuvan, jossa kuvaan kaikki toimenpiteet jotka tulee toteuttaa arvioidessa kehitysvammaisten palvelutarvetta. Kuvan keskellä kulkee niin kutsuttu ”punainen lanka”, jonka varrella nämä erilaiset toimenpiteet ja niiden kuvaukset ovat. Nämä toimenpiteet toteutetaan järjestyksessä ja arviointimallissa etenemme ylhäältä alaspäin järjestyksessä, kohta kohdalta. Opinnäytetyössäni ”Kehitysvammaisten palvelutarpeen arviointimallin kehittäminen Auran kunnassa”, käytän toiminnallisen opinnäytetyön elementtejä. Kehitän ja laadin arviointimallin ja puolistrukturoidun haastattelulomakkeen arviointimallin sisällä tapahtuvaan haastatteluun. Arviointimallin ja haastattelulomakkeen avulla saan tietoa miten palveluja tulisi kehittää ja miten palveluja kartoitetaan jo palvelujen piirissä oleville kehitysvammaisille, mikäli he tarvitsisivat jotain lisää. Arviointimalliin olen

myös olennaisena osana liittänyt, vammaispalvelulain velvoittaman, vammaispalvelulain mukaisen palvelusuunnittelun. Palvelusuunnittelu on lomake, joka tehdään arviointimallin jälkeen. Palvelusuunnittelu lomake tuli osaksi työtäni opinnäytetyön tilaajan pyynnöstä. Menetelmänä opinnäytetyössäni käytän haastattelua. Haastattelun ja eritoten puolistrukturoidun haastattelun avulla pystyn hallitsemaan haastattelutilannetta ja tilanteen mukaan voin kysyä jotain muutakin haastattelulomakkeen ulkopuolelta.

Työni teoriaosassa selvitän kehitysvammaisuuteen liittyen kehitysvammaisuuden käsitettä. Koen tärkeäksi kehitysvammaisuuden käsitteen avaamista, jotta ymmärtäisin paremmin kehitysvammaisia ihmisiä ja heidän tarpeitaan. Kehitysvammaisten nuorten itsenäistyminen on yksi osa opinnäytetyöni teoriapohjaa. Arviointimallini ja mallin sisällä tapahtuva haastattelu pohjautuu hyvin pitkälti nuorten kehitysvammaisten itsenäistymiseen liittyviin teemoihin. Nämä teemat haastattelun sisällä ovat asuminen, työ/opiskelu ja harrastukset. Teemat ovat kaikki itsenäistymiseen liittyviä teemoja. Vammaispalvelulaki on yksi teoriapohjani. Ilman vammaispalvelulakia eivät kehitysvammaiset todennäköisesti saisi mitään palveluja. Syksyllä 2009 uudistunut vammaispalvelulaki tuo uusia velvollisuuksia kunnille ja uusia etuisuuksia vammaisille.

Opinnäytetyöni on tilaustyö Auran kunnalta. Arviointimallin kehittämisen jälkeen halusin mallia testata. Mallia en kuitenkaan kokonaisuudessaan päässyt testaamaan, koska palvelusuunnittelu, arviointimallin jälkeen, jäi kunnan sosiaalihoajaan tehtäväksi, joka palveluita koordinoi. Arviointimallin testaamiseen sain myös haastateltavia Auran kunnasta. Haastatteluihin valikoitui neljä (4) kunnan nuorta kehitysvammaista, jolla jokaisella on erilainen elämäntilanne.

2 Miksi toiminnallinen opinnäytetyö?

Loin toiminnallisena opinnäytetyönä ohjeistuksen ja mallin, jonka avulla kehitysvammaisten palvelujen tarvetta pystytään arvioimaan ja kehittämään Auran kunnassa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Ammattikorkeakoulussa annettavan koulutuksen tavoitteenahan on, että opiskelija pystyy valmistuttuaan toimimaan oman alansa asiantuntijatehtävissä ja osaa kehittämistyön ja tutkimuksen perusteet, näin olen itsekkin valinnut kehittämistyön opinnäytetyökseni. Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen ja käytännönläheinen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10.)

2.1 Mitä menetelmiä käytän opinnäytetyössäni ja miksi?

Opinnäytetyössäni käytän menetelmänä haastattelua (puolistrukturoitu haastattelu). Laadin haastatteluun lomakkeen, jonka avulla saan tietoa asiakkaista, mitä palveluja heillä jo on ja mitä he tulevaisuudessa tulisivat tarvitsemaan. Opinnäytetyöni on ollut prosessi, johon ovat kuuluneet olennaisena osana prosessipäiväkirjat. Näiden avulla olen löytänyt ratkaisuja oman kirjoitustyöni useimpiin ongelmiin.

Haastattelutilanteessa pystyn säätämään tilannetta ja aineistoa asiakkaan mukaan. Tilanteen mukaan pystyn myös joustavasti järjestelemään kysymyksiä. Haastattelussa pystyn korostamaan asiakasta subjektina ja hänelle on mahdollisuus vapaassa ilmapiirissä kertoa itsestään ja omasta elämäntilanteesta. Arviointimallin osana haastattelussa saan selvennettyä ja syvennettyä samaani tietoa asiakkaalta ja heidän omaisiltaan. Aratkin aiheet voidaan ottaa esiin haastattelun avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 200–201.) Kehitysvammaisten palvelujen arviointimallin sisällä tapahtuva haastattelu on puolistrukturoitu haastattelu ja poikkeaa strukturoidusta haastattelusta sen verran, että pystyn tarkoin suunnitellun lomakkeen ulkopuoleltakin kysymään kysymyksiä, mikäli haluan jonkin asiakkaan kohdalla selvittää jotakin asiaa tarkemmin. Haastattelutilanteessa ovat mukana myös asiakkaan omaiset, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman todellisia. Haastattelutilanteessa olen itse mukana, jotta pystyn tarpeen mukaan selittämään asiakkaalle ja hänen omaisilleen mitä tarkoitan milläkin kysymyksellä.

Käytän menetelmänä haastattelua, sillä kehitysvammaiset ovat erittäin haasteellinen kohderyhmä ja haastattelun avulla koen pääseväni lähelle asiakasta. Haastattelussa olen kiinnostunut kehitysvammaisten tämänhetkisestä elämäntilanteesta ja samalla heidän itsenäistymisestään. Haastattelulomakkeessa on kolme (3) osa-aluetta, jotka kaikki liittyvät jollain tapaa kehitysvammaisen itsenäistymiseen ja näiden osa-alueiden avulla saadaan tämänhetkinen tieto asiakkaasta. Haastattelulomakkeen kolme (3) osa-aluetta ovat:

1. asuminen
2. työ/opiskelu ja
3. harrastukset.

Haastattelulomakkeen avulla saan siis tiedon asiakkaan tämänhetkisestä tilanteesta ja mitä he toivoisivat tulevaisuudelta.

Loin osaksi arviointimallia myös palvelusuunnittelulomakkeen. Palvelusuunnittelulomake täytetään jokaisen asiakkaan kohdalla asianmukaisesti ja se tarkistetaan säännöllisin väliajoin. Tällöin mahdolliset muutokset elämäntilanteessa otetaan huomioon. Palvelusuunnittelulomake täytetään arviointimalliin sisältyvän haastattelun jälkeen. Palvelusuunnittelulomakkeessa tulee ilmi asiakkaan diagnoosi (diagnoosit), toimintakyky, suunnitelma, tavoitteet, hoidon ja palvelun järjestäminen sekä palvelusuunnitelma (mitä tehdään ja miksi) ja sen tarkistus.

2.2 Miten käytän menetelmiä

Arviointimalliin sisältyvään haastatteluun tehdyn, puolistrukturoidun haastattelulomakkeen olen laatinut Digium- ohjelman avulla, jolla saan suoraan luotua lomakkeen rakenteen hyväksi ja selkeäksi. Olen ennenkin käyttänyt kyseistä ohjelmaa ja todennut sen käytännölliseksi.

Haastattelen asiakkaita ja heidän omaisiaan heidän kotonaan. Heille tuttu ja turvallinen ympäristö luo mielikuvan, jossa haastattelijaa ei tarvitse ”pelätä” tai

vierastaa millään lailla. Haastatteluajat sovin erikseen asiakkaiden ja heidän omaistensa kanssa. Soitin asiakkaiden omaisille ja sovin heidän kanssaan haastatteluajat, jolloin itse asiakas ja heidän omaisensa ovat paikalla.

Haastattelutilanteesta tein mahdollisimman rennon, jotta asiakkaille jäisi mahdollisimman miellyttävä kuva tilanteesta ja itse haastattelusta. Näin kunta voi myöhemminkin käyttää mallia, kun haastattelutilanne on jäänyt mukavana tapahtumana kaikkien mieleen.

3 Kehitysvammaisuus

3.1 Kehitysvammaisuus käsitteenä

Kehitysvammaisuuden määrittely on muuttunut monien vuosien saatossa useastikin. Kehitysvammaiseksi katsotaan nykyään lapsi tai nuori, joka synnynnäisen tai kehitysiässä saadun vamman, sairauden tai vian johdosta tarvitsee erityishoitoa. Näiden vammojen, vikojen tai sairauksien seurauksien katsotaan vaikeuttavan lapsen tai nuoren oppimis- ja toimintakykyä. (Kaski ym. 2001, 18.)

Suomessa on otettu vuonna 1995 käyttöön Maailman terveysjärjestön (WHO) tautiluokitus, ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems). Tämän tautiluokituksen mukaan henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai epätäydellinen. Maailman terveysjärjestön mukaan lievästi kehitysvammaiseksi luokitellaan henkilö, jonka älykkyyssosamäärä on 50–69. Keskivaikeasti kehitysvammaiseksi luokituksessa luokitellaan ihminen, jonka älykkyyssosamäärä on 35–49. Vaikeasti kehitysvammaiseksi luokitellaan ihminen, jonka älykkyyssosamäärä on 20–34. Syvästi kehitysvammaisen henkilön älykkyyssosamäärä on alle 20 ja hän on tuolloin älykkyyksiältään 0-2 -vuotias. (Kaski ym. 2001, 21–23.)

AAMR:n (American Association on Mental Retardation) määritelmän mukaan kehitysvammaisuus on tämänhetkisen toimintakyvyn huomattava rajoitus. Tämän luokituksen mukaan kehitysvammaisia ovat ne, joiden älykkyyssosamäärä on pienempi kuin 70–75. AAMR:n luokituksen mukaan kehitysvammaisella ihmisellä esiintyy myös rajoituksia kahdessa tai useammassa adaptiivisessa taidossa (kommunikaatio, itsestä huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, itsehallinta, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa-aika ja työ). AAMR:n mukaan kehitysvammaisuus ilmenee ennen 18-vuoden ikää. (Kaski ym. 2001, 21.)

On tärkeää painottaa, että diagnostiset luokittelut eivät ole ihmisten luokittelua, vaan niiden tarkoituksena on luokitella ihmisen terveydentila ja siihen liittyvien piirteiden ja tarpeiden kuvaamista. (Kaski ym. 2001, 24–25.)

3.2 Kehitysvammaisuuden vaikutus elämään

Kehitysvammaisuus vaikuttaa merkittävästi niin itse kehitysvammaisen, kuin hänen perheensäkin arkeen. Vammaisuudesta huolimatta, kehitysvammainen on aina ensisijaisesti lapsi tai nuori omine tarpeineen, toiveineen ja kehityspyrkimyksineen. Kehitysvammaisillakin on mahdollisuus ja edellytykset kehittyä. Heillä on kykyjä, jotka ovat löydettävissä ja joita voidaan kehittää samoin kuin normaalisti kehittyvillä lapsilla. (Kaski ym. 2001, 188.) Kehitysvammaisuuden vaikeusaste ei yksinään riitä ennustamaan kehitysvammaisen selviytymistä elämässä. Henkilön suoriutumiskyvyn kautta voi kuitenkin tehdä johtopäätöksiä kehitysvammaisuuden vaikeusasteesta. (Kaski ym. 2001, 25.)

Tärkein lapsen kehitykseen vaikuttava tekijä on osallistuminen ja lapsen mukaan ottaminen perheeseen ja sen elämään. Minkälainen on lapsen, perheen ja ympäristön vuorovaikutus ja miten tavallinen elämä perheessä saadaan sujumaan. Arkirutiinien sujuminen on kehitysvammaisten lasten perheiden perustarve. Perhe suuntaa voimavarojaan ja aikaa rutiineihin, jotta kehitysvammaisella olisi turvallinen olo. Elinympäristö vaikuttaa suuresti kehitysvammaisen elämään. Kehitysvammaisen lapsen-, nuoren- ja aikuisen henkilön elinympäristöön kuuluvat hänen kotinsa tai muu asunto, jossa hänen kanssaan asuvat perheenjäsenet tai muut jäsenet. Elinympäristöön kuuluvat myös pihapiiri ja sen lähiympäristö. Kehitysvammaiset lapset käyvät päiväkodissa tai koulussa. Useimmat nuoret ja työikäiset kuitenkin osallistuvat päivä- tai työtoimintaan, jonka tarkoituksena on tukea kehitysvammaisen arkea ja tuoda sisältöä heidän elämäänsä. Edellä mainitsemieni paikkojen henkilökunta, henkilökohtaiset avustajat ja muut toimintoihin osallistuvat henkilöt kuuluvat myös kehitysvammaisen elinympäristöön. (Kaski ym. 2001, 192.)

Kehitysvammainen lapsi on muiden kouluikäisten lasten tapaan oppivelvollinen. Vammainen henkilö voi käydä koulua kauemmin kuin vammaaton ikätoveri, mikäli

hän kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Pidennetty oppivelvollisuus koskee lapsia, jotka vammaisuuden tai jonkin sairautensa vuoksi ei ole mahdollisuutta saavuttaa normaalin perusopetukselle laadittuja tavoitteita. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana ja jatkuu 11 vuotta. (Paavola. 2006, 12.)

4 Vammaispalvelulaki

Vammaispalvelulain tavoitteena on vammaisen henkilön oikeus yhdenvertaiseen elämään muiden ihmisten kanssa. Vammaispalvelulain mukaiset palvelut on säädetty kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin ja palvelut ovat vammaiselle henkilölle ”subjektiivinen oikeus”. (Räty 2002, 36.) Lain tarkoitus: ”tämän lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä”. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 [viitattu 7.6.2009].)

4.1 Vammaispalvelulain muutokset

Vammaispalvelulakiin on tullut syksyllä 2009 muutoksia ja lisäyksiä. Uuteen vammaispalvelulakiin on tullut lisäys 3§:ään: on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve. Uudessa laissa siis painotetaan avuntarpeen huomioimista. Asiakaslain 8§:ään on muutoksia tullut itsemääräämisoikeuteen. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa siihen, millaisia palveluita ja tukitoimia hänelle järjestetään ja millä tavoin ne toteutetaan. Asiakkaasta on laadittava palvelusuunnitelma ilman aiheutonta viivytystä. Palvelusuunnitelma on tehtävä yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa ja asiakkaalle on selvitettävä hänen oikeutensa. Palvelusuunnitelmaa laatiessa on kuultava myös läheisiä ja alaikäisen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Palvelusuunnitelma ei kuitenkaan ole päätös. Palvelusuunnitelma on myös tarkistettava ja mikäli on aihetta muutoksiin, on ne viipymättä tehtävä. Päätökset on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä, viimeistään kolmen kuukauden kuluessa hakemuksesta, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa. (Helminen 2008, luentomoniste.)

Suurin muutos uudessa vammaispalvelulaissa on henkilökohtainen apu. Henkilökohtainen apu on vaikeavammaiselle henkilölle välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella:

- päivittäisissä toiminnoissa
- työssä ja opiskelussa
- harrastuksissa
- yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai
- sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

Avun tarvitsijan, tässä yhteydessä kehitysvammaisen henkilön, on pystyttävä määrittelemään oman avun tarve ja avun toteutustapa. Henkilökohtainen apu vastaa päivittäisten toimien puutteeseen, liikkumiseen, henkilökohtaiseen hygieniaan, vaate- ja ruokahuoltoon, kodin siisteyteen ja asiointiin. Palvelutaloissa henkilökohtainen apu kohdistuu ulkopuolisiin toimintoihin. Henkilökohtaisen avun järjestämistapoja on uuteen lakiin laadittu muutamia. Henkilökohtainen apu voidaan järjestää:

- henkilökohtaisena avustajana
- palvelusetelinä ja
- itse tai ostopalveluna

(Helminen 2008, luentomoniste.)

4.2 Palvelut laissa, mitä laki velvoittaa

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet perustuvat niihin tarpeisiin, joita on tullut esille kehitettäessä lakia. Tämän vuoksi palvelut ja tukitoimet on jaettu kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat sellaiset palvelut, joita kunnan tulee järjestää kaikille vammaispalvelulain tarkoittamille henkilöille heidän vammaisuutensa edellyttävät tarpeet huomioon ottaen. Toiseen ryhmään kuuluvat palvelut ja tukitoimet, jotka ovat vaikeavammaisten henkilöiden tavanomaisissa elämän toiminnoissa, heidän itsenäisen suoriutumisen kannalta välttämättömiä. (Räty 2002, 14–15.)

Kunnan tulee huolehtia, että sen toteuttamat palvelut järjestetään niin, että vammaisten tarpeet otetaan huomioon jo suunnitteluvaiheessa, eikä vasta toteutusvaiheessa. Yleisten palveluiden tulee olla vammaisten käytettävissä ja saatavissa. Palveluja järjestäessään kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden omat tarpeet ja

näkökulmat sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Tämä tarkoittaa, että kuntien tulisi aktiivisesti kartoittaa vammaisten tarvitsemien palveluiden tarve. (Räty 2002, 36–37.) Opinnäytetyöni on lähtenyt liikkeelle tästä ajatuksesta.

4.2.1 Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestetään vaikeavammaiselle henkilölle, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa tai henkilölle, joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi pysty käyttämään julkisia kulkuvälineitä. Kuljetuspalveluja järjestetään vammaiselle henkilölle työssä käymiseen, opiskeluun, asioimiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja virkistykseen. Työssä käymisen ja opiskelumatkojen lisäksi vammaiselle henkilölle tulee järjestää vähintään kahdeksantoista (18) yhdensuuntaista, jokapäiväiseen elämään kuuluvaa, matkaa kuukaudessa asuinkunnan alueelle ja lähikuntiin. (Vammaispalvelulaki 5-6§ [viitattu 6.8.2009].)

4.2.2 Palveluasuminen

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena henkilönä pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti. Avun tarve voi sijoittua vuorokauden eri aikoihin tai muutoin erityisen runsaasti. Palveluasumiseen kuuluvat vammaisen henkilön asunto ja siihen kuuluvat palvelut. Palvelujen tulee olla vammaiselle henkilölle välttämättömiä jokapäiväiselle suoriutumiselle. (Vammaispalvelulaki 10–11§ [viitattu 6.8.2009].)

4.2.3 Asunnon muutostyöt

Kunnan korvattavia asunnonmuutostöitä ovat henkilön vamman vuoksi suoritettavat välttämättömät asunnon muutostyöt. Näitä välttämättömiä asunnon muutostöitä ovat ovien levennämiset, luiskat, kylpyhuoneen ja WC:n vesijohtojen asentaminen. Asunnon muutostöiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon lähiympäristöstä. Korvattavia asuntoon kuuluvia laitteita ovat

nostolaitteet, hälytyslaitteet tai muut asuntoon kiinteästi kuuluvat laitteet. Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee näitä muutoksia suoriutuakseen elämäntoiminnoistaan eikä hän ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. (Räty 2002, 109; Vammaispalvelulaki 12–13§ [viitattu 6.8.2009].)

4.2.4 Päivätoiminta

Syksyllä 2009 voimaan astuvassa vammaispalvelulaissa päivätoiminnalle on annettu suuri merkitys. Uuden lain mukaan päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä (5) päivänä viikossa tai harvemmin, jos henkilö kykenee osallistumaan päivätoimintaan vain osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. Päivätoiminta kuuluu erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin ja päivätoiminnan sisällön on tuettava itsenäisessä elämässä selviytymistä. Päivätoiminnan avulla edistetään myös vuorovaikutusta, parannetaan elämän laatua ja ennaltaehkäistään psyykkisiä vaikeuksia. Päivätoiminta lisää vaikeavammaisen henkilön kontakteja asunnon ulkopuolelle. Päivätoiminta voi olla sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa, kuntouttavaa työtoimintaa, kehitysvammalain mukaista työ- ja päivätoimintaa ja päivätoimintaa mielenterveyspalveluna. (Uusi vammaispalvelulaki 8b§ [viitattu 26.8.2009].)

Ennen uuden vammaispalvelulain muutosta päivätoiminta on ollut kehitysvammalaissa. Muille vaikeavammaisille ei ole selkeää lakiin perustuvaa oikeutta osallistua päivätoimintaan.

4.2.5 Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluihin kuuluu työssä käymisen, opiskelun, asioinnin, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistuksen tai muun sellaisen syyn vuoksi viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuvaa tulkkausta. Tulkkipalveluja järjestetään henkilölle, joka on vaikeasti kuulovammainen, kuulo- ja näkövammainen

tai puhevammainen. Tulkkipalveluja järjestetään siten, että vaikeasti kuulo- ja näkövammaiselle henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja muulla vaikeavammaisella henkilöllä vähintään 180 tulkkautuntia kalenterivuoden aikana. (Vammaispalvelulaki 8a§ [viitattu 26.8.2009].)

Uudessa vammaispalvelulaissa tulkkipalveluita on laajennettu myös opiskelutulkkaukseen. Perusopetuksen opiskelutulkkauksen järjestää ja kustantaa opetustoimi, toisen asteen oppilaitoksissa opiskelutulkkauksen kustantavat osin oppilaitokset ja osin sosiaalitoimi. Joissakin tapauksissa myös molemmat yhteisesti jakavat opiskelutulkkauksen kustannukset. (Uusi vammaispalvelulaki [viitattu 26.8.2009].)

4.2.6 Henkilökohtainen apu

Uudessa vammaispalvelulaissa henkilökohtainen apu on lisätty muiden subjektiivisten oikeuksien yhteyteen. Mikäli henkilö katsotaan lain nojalla vaikeavammaiseksi henkilöksi, on hänelle myönnettävä henkilökohtaista apua määrärahoista riippumatta. Uudessa laissa ”henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan laissa vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella:

- päivittäisissä toimissa;
- työssä ja opiskelussa;
- harrastuksissa;
- yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.”

(Vammaispalvelulaki 8 c § 1 momentti [viitattu 27.8.2009].)

Henkilökohtainen apu voidaan järjestää kolmella (3) eri tavalla

- Henkilökohtainen avustaja;
- Palveluseteli ja
- Kunnan itse järjestämä tai ostama palvelu.

Yhdistelemällä eri tapoja, henkilökohtaista apua voidaan myös järjestää.

(Ahola & Kontinen 2009, 21–44.)

4.3 Muut palvelut ja tukitoimet

Muina vammaispalvelulain palveluina ja tukitoimina voidaan pitää sopeutumisvalmennusta, kuntoutusohjausta, henkilökohtaista avustajaa, päivittäisissä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, ylimääräisiä vaatekustannuksia ja ylimääräisiä erityiskustannuksia.

4.4 Palvelusuunnitelma

Vammaisen henkilön palvelujen ja niiden jatkuvuuden turvaamiseksi tulee vammaispalvelulain mukaan laatia vammaiselle henkilölle palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma on erityisen tärkeä silloin, kun kyseessä on lapsi- tai nuori kehitysvammainen, erittäin vaikeasti vammainen tai sellainen henkilö, joka tarvitsee useita eri palveluja eri järjestämispiiristä. Palvelusuunnitelma ei ole päätös. Se ei anna oikeutusta siinä mainittaviin palveluihin, vaan se on apuväline, jonka avulla saadaan asiakkaan tilasta kokonaiskuva ja suunnitelman tulisi olla osa vammaispalvelulain mukaisien palveluiden haku prosessia. (Ihalainen & Kettunen 2006, 167.)

Palvelusuunnitelma perustuu asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin. Asiakkaalle palvelusuunnitelman teko antaa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa omien palveluittensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Yksi lähtökohta palvelusuunnitteluun on asiakkaan oma näkemys palveluitten tarpeesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 30-31.)

Uuden vammaispalvelulain myötä asiakkaan palvelujen tarve on selvitettävä seitsemäntenä (7) arkipäivänä jolloin viranomaiseen on otettu yhteyttä palvelujen tarpeesta. Palvelujen tarpeen selvittämisen yhteydessä asiakkaille tehdään siis palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelmassa on otettava huomioon asiakkaan yksilöllisen tuen tarve ja pyritään saamaan tietoa asiakkaan ja hänen perheensä elämäntilanteesta, tarpeista ja mielipiteistä. Palvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita vammainen henkilö tarvitsee. Palvelusuunnitelma laaditaan siis asiakaslähtöisesti. Tavoitteena on saada asiakas, viranomainen ja palvelujen tuottajat sitoutumaan palvelusuunnitelmaan kirjattuihin tavoitteisiin.

Palveluiden käytännön suunnittelu ja toteutus voi tapahtua asiakkaan organisoimana tai monimuotoisesti eri tahojen yhteistyönä. Palvelusuunnitelma on tavoitteellinen prosessi, ei vaan lomake, joka lain mukaan vaaditaan jokaisesta asiakkaasta. Palvelusuunnitelmassa huomioidaan muun muassa lääkinnällinen kuntoutus, kotihoidon palvelut, päivähoito, työ- ja koulutusvaihtoehdot sekä asiakkaan sosiaaliturva. Palvelusuunnitelmassa palveluiden kartoittaminen halutaan nähdä kiinteänä osana sosiaalihuollon asiakkuutta. Palvelusuunnitelman laatimisvelvollisuutta ja suunnittelun merkitystä halutaan korostaa tuomalla pakollisen palvelusuunnitelman teko vammaispalvelulakiin. (Ihalainen & Kettunen 2006,167–168; Assistentti- INFO [viitattu 25.6.2009].)

Osana opinnäytetyötäni, kehitin kunnalle käytettäväksi vammaispalvelulain mukaisen palvelusuunnittelu-lomakkeen, joka sisältää palvelusuunnitelma osion. Tämä lomake on osana arviointimallia kehitysvammaisten palvelujen kehittämiseksi (LIITE 1).

5 Aikuistuvan nuoren kehitysvammaisen tarpeet

Kehitysvammainen nuori ei ehkä vammansa vuoksi pysty hallitsemaan ruumistaan tai on henkisesti avuton. Kehitysvammainen nuori voi myös vammansa vuoksi vastustaa aikuistumisen mukanaan tuomia pelottavia asioita ja näin ehkä haluaisi ikuisesti jäädä lapseksi. Aikuistuminen on kaikille yksilöllinen ja henkilökohtainen tapahtuma. Samalla se on myös sosiaalinen ja kulttuurinen prosessi. Aikuistuminen kuitenkin tapahtuu kaikissa yhteisöissä ja yhteiskunnassamme, sen tarjoamien mahdollisuuksien ja rajoitusten mukaan. Aikuistumiseen vaikuttavat yhteisössä vallitsevat käsitykset aikuistumisesta, vammaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. (Ahponen 2008, 12.)

Vaikeavammaisen nuoren elämäntie ja arki on monesti samanlaista kuin vammattomillakin. Keskeisimpiä elämäntien alueita ovat sosiaalisen tuen saaminen lapsuudesta saakka, koulutus, ammattiin ja työhön valmistuminen, asumisjärjestelyt ja seurustelu ja perheen perustaminen. Vammaisen elämään kuitenkin kuuluvat myös erinäiset terapeutit, lääkärit, avustajat, kunnan sosiaalityöntekijät ja muut ammattihenkilöt. Lapsen kehittyminen ja hänen kehitykseensä vaikuttaa perheen vastaanottavaisuus ja se kuinka lapsen tarpeille ja itsenäistymisyrityksilleen annetaan vastakaikua. (Ahponen 2008, 15–16.)

5.1 Itsenäistyminen, mitä merkitsee

Itsenäinen elämä ja sen tavoittelu ovat hyvin arvokkaita asioita. Uuden vammaispalvelulain mukaan vaikeavammaisella henkilöllä tulee olla voimavaroja määrittellä itse oma avun tarve, sen sisältö ja toteutustapa. Vaatimus heijastelee itsenäisen elämän ideologiaa. Ajatuksena on, että vaikeavammaiselle henkilöllä on oikeuksia osallistua yhteiskuntaamme täysipäisenä jäsenenä ja toimia sen mukaisesti. (Ahola & Kontinen 2009, 25–26.)

Useimmiten syntymästään saakka vammainen tai lapsena vammautunut henkilö elää lapsuuttaan ja nuoruuttaan tavallista kauemmin ja aina vammainen henkilö ei pääse kokeilemaan uusia asioita samassa tahdissa muitten ikätovereidensa kanssa. Ylihuolehtivat vanhemmat voivat olla esteenä tähän. Aikuistuminen on monelle

nuorelle erittäin hankala elämänvaihe. Kehitysvammaiselle nuorelle aikuistuminen on siis hieman hankalampaa kuin vammattomalle nuorelle. Oman kodin perustaminen on jokaiselle nuorelle itsenäistymisen päämäärä, myös kehitysvammaiselle nuorelle. Kehitysvammaiselle nuorelle aikuistuminen on myös oikeutettu asia, joka järjestetään useimmiten eri tavalla kuin vammattomalle nuorelle. (Ahponen 2008, 18–20.)

Kehitysvammainen nuori ei saavuta samanlaista itsenäistymistä kuin vammaton kotoaan pois muuttava nuori. Kehitysvammainen ei aina pysty tekemään joitakin tai kaikkia jokapäiväiseen elämään kuuluvia toimintoja itse. Aikuisuuteen tarvittavat taidot saavutetaan myös kehitysvammaisen kohdalla harjoittelun avulla. Monet kehitysvammaiset saavat näitä aikuisuuteen tarvittavia taitoja koulutuksensa kautta, työtoiminnasta tai asumisvalmennuksen kautta. Useimmiten kehitysvammainen nuori tarvitsee apua jokapäiväisistä toiminnoista suoriutumiseen. (Ahponen 2008, 20.)

Nuorten elämänselkkuun kuuluu paljon sosiaalisia tapahtumia. Koulun päättäminen, ammattiin valmistuminen, lapsuudenkodista lähteminen, työpaikan saaminen ja perheen perustaminen ovat useimmiten näitä nuoren elämänselkkuun kuuluvia sosiaalisia tapahtumia. (Ahponen 2008, 22–23.) Koulutukseen pääseminen ja työssä käyminen kuntouttaa kehitysvammaista ei vain edistämällä itsensä ilmaisua ja oivaltamista, mutta myös edistää useita tärkeitä toimintoja ihmisen elämässä. Näitä ovat muun muassa sosiaalinen- ja ammatillinen kuntoutus, sosiaalisuus ja jokapäiväisten toimintojen yhteensovittaminen ja elämänlaadun parantuminen kehitysvammaisen perheessä. (Suslova 2001, 67.)

5.1.1 Kehitysvammainen nuori ja itsenäistyminen

Nuoruus mielletään ihmisen elämästä ikävuodet 13–22. Nuoruus jaetaan kahteen (2) eri kauteen; varhaisnuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. Varhaisnuoruus käsittää ikävuodet 13–17 ja myöhäisnuoruus ikävuodet 18–22. Nuoruus on kaikille ihmisille kehitysvaihe, jonka tarkoituksena on löytää se oman persoonallisuus ja irtautua lapsuudesta. Vammaiset ja etenkin kehitysvammaiset nuoret tulevat yleensä myöhäisnuoruuden kehitysvaiheeseen myöhemmin kuin vammattomat nuoret. Kehitysvammaiset ovat myös tunne-elämältään lapsellisempia ja vammattomat

henkilöt. Kehitysvammaisen lapsen murrosikä saattaa tulla hyvinkin varhain ja useimmiten on kestoaltaan pitempi kuin vammattomalla henkilöllä. Vammaisella henkilöllä murrosikä saattaa venyä kymmenestä ikävuodesta 20 ikävuoteen. Murrosikä tuo tullessaan vaihtelevan määrän ongelmia niin vammaisille, kuin vammattomillekin nuorille. Ongelmat ovat useimmiten laadultaan erilaisia kuin vammattoman murrosikäisen ongelmat. Ongelmien ja kriisien läpityöskentely vammaisella henkilöllä saattaa olla vaikeampaa kuin vammattomalla nuorella. (Paavola 2006, 15–16.)

Venäjällä tehdyn tutkimuksen, nuorten kehitysvammaisten sosiaalisuudesta, mukaan yksi kolmesta tutkimukseen vastanneista kehitysvammaisista ovat täysin riippuvaisia vanhemmistaan, läheisistään tai holhoojastaan. Monet eivät kykene lainkaan liikkumaan ja pitämään sosiaalisia suhteita yllä ja näin ollen pidemmällä tähtäimellä heille muodostuu tietynlainen mielikuva ja asenne maailmaa ja ympäristöä kohtaan. Monet vastanneista, sosiaalisuuden puuttuessa, ovat vetäytyneitä, passiivisia ja useimmissa tapauksissa jopa aggressiivisia. Monien kehitysvammaisten suhde ulkomaailmaan rajoittuu perheenjäsenten tai naapureiden kertomaan, massamediaan ja joskus jopa sosiaalityöntekijöiden kertomaan maailmaan. (Suslova 2001, 66.)

Kypsytymättömyyden takia kehitysvammaisten vuorovaikutussuhteet useimmiten kapeutuvat murrosiässä. Terveelle nuorelle ystävät ja nuorten omat ryhmät ja foorumit tulevat tärkeimmiksi asioiksi. Nuoruuden aikana vammaton nuori etsii omaa autonomiaa, identiteettiä ja etsii vertaistukea samanikäisistä nuorista. Nämä vertaisryhmät ovat vammattomalle nuorelle erittäin tärkeitä oman identiteetin löytämiseksi. Kehitysvammaiselle nuorelle on tyypillistä nuoruudessaan vetäytyä yksinäisyyteen ja viihtyy useimmiten omassa huoneessaan ilman muitten seuraa. Mielenkiinnon kohteet eivät välttämättä kasva samoin kuin vammattomalla nuorella. Harrastukset ovat useimmiten yksinäisiä ja passiivisia tapahtumia. (Paavola 2006, 16–17.)

Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen on kehitysvammaisen elämästä monella tapaa kriittinen ja nuoruudessa tehdyt ratkaisut vaikuttavat koko lopun elämää. Murrosiässä

myös kehitysvammainen joutuu miettimään mahdollisuuksiaan, selviytymistään ja tulevaisuuttaan sekä aikuistumista. Nuoruuden olennaisin kehitystehtävä on siis itsenäistyminen. Kehitysvammaista nuorta kohdellaan useimmiten kuin lasta. Usein heidän suoritustaan aliarvioidaan, jonka vuoksi kehitysvammainen ei pysty omaksumaan aikuistumisen roolia. Vasta kun kehitysvammaista kohdellaan kuin jokaista muutakin, omana persoonanaan, jolla on oma elämä ja omat oikeutensa kuin muilla kansalaisilla, heillä on mahdollisuus aikuistua. Vammaisen nuoren kohdalla itsenäistymisprosessi on useimmiten vaikeampi kuin vammattoman nuoren, koska sairaus tai vamma voi itsessään aiheuttaa monia rajoitteita nuoren elämään. (Paavola 2006, 18–19.)

Itsenäistyminen alkaa myös kehitysvammaisilla henkilöillä arjen toiminnoista. Pukeutuminen, tavaroiden järjestely ja omaa elämää koskevat päätökset ovat myös itsenäistyvälle kehitysvammaiselle nuorelle tärkeitä. Sen sijaan, että kehitysvammaisen avustaja tai perheenjäsen valitsisi aamulla vaatteet jotka puetaan, voidaan kehitysvammaiselta itseltään kysyä mitä vaatteita hän haluaa päällensä laittaa. Näin tehden on jo saatu vastuuta oman elämän päätöksistä. Kehitysvammaista tulisi ohjata tekemään yhä enemmän omia valintoja ja ajattelemaan itsenäisesti. Useasti kehitysvammainen, joka ei ole tottunut tekemään valintoja, on usein aluksi epävarma ja käyttäytyy määräilevästi. Tämä on kuitenkin ohi menevää kun kehitysvammainen itsenäistyy ja tottuu ajattelemaan itse. (Ihalainen & Kettunen 2006, 151–157.)

5.2 Asuminen ja sen tukeminen

Asumispalvelu on sosiaalipalvelua, jolla palvelu- tai tukiasuminen järjestetään. Asumispalvelua annetaan sosiaalihuoltolain 23§ nojalla henkilölle, joka vammansa tai sairautensa takia tarvitsee apua ja tukea asunnon järjestämisessä. Asumispalvelu on erilaista tuki- ja palvelutoimintoja, jotka mahdollistavat vammaiselle henkilölle asumisen omassa kodissa. (Karnell 2004, 8-9.)

Vammaisten asumispalveluja järjestetään sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain perusteella. Asiakkaan vamman laadusta ja tuen tarpeen mukaan määritellään minkä lain nojalla asumispalveluja järjestetään. Kunnilla on vammaispalvelulain mukaan

velvollisuus järjestää palveluasumista kehitysvammaiselle jos hänen vammansa ovat sen laatuksia, että hän tarvitsee apua ja palveluja tavanomaisissa elämän toiminnoissa. (Ihalainen & Kettunen 2006, 161.)

Vammaisen kanssa neuvotellaan ja päätetään yhdessä, miten asumispalvelut järjestetään. Vammaisten ihmisten asumispalveluista on tehty laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2003 julkaissut oppaan vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuosituksista, jossa on huomioitu yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Suosituksen taustalla ovat perustuslaki ja sen mukaiset oikeudenmukaisuudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Laatusuositusten lähtökohtana on huomioitu myös asumisen monimuotoisuus ja asiakaslähtöisyys. Asuminenhan ja siihen liittyvät palvelut ovat keskeinen osa itsenäistyvän kehitysvammaisen hyvinvointia. Suosituksen tavoitteena on luoda edellytyksiä yhdenvertaisuuden toteutumiselle sekä parantaa vammaisten kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 7-8.)

Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden laatusuoritus on jaettu viiteen (5) osaluokkaan:

1. Vammaisten ihmisten asumisen tarpeet mukaan kuntasuunnitelmaan

Vammaisuuteen liittyvät tarpeet on huomioitava kuntasuunnittelussa. Jokaiseen kuntaan tulisi perustaa vammaisneuvosto, jonka avulla kuntaan saadaan käyttöön vammaisten ihmisten asiantuntemus ja neuvoston toimintaedellytyksiä tuetaan ja yhteistyötä kehitetään. Jokaisesta kunnasta tulisi löytyä vammaispoliittinen ohjelma. Vammaispoliittinen ohjelma perustuu paikallisiin lähtökohtiin ja sen hyväksyy kunnan poliittinen johto. Vammaispoliittiseen ohjelmaan voidaan kirjata tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka koskevat ympäristöä, julkisia palveluja, vammaisten asumista ja sen tukemista.

2. Rakennettu ympäristö esteettömäksi ja toimivaksi

Jokainen ihminen on toimintakyvyltään erilainen. Kaavoituksessa, rakentamisessa ja ympäristön muuttuessa on tämä seikka otettava huomioon. Vammaisille suunniteltu ja

rakennettu ympäristö luo edellytyksiä mahdollisimman omatoimiselle ja itsenäiselle elämälle. Mikäli kunnan vammaiset osallistuisivat ympäristön suunnitteluun, he saisivat sellaisen ympäristön itselleen, jossa voisivat asua ja elää. Ympäristö tukee vammaisen sosiaalista kanssakäymistä ja lisää näin palveluiden saatavuutta.

3. Riittävästi esteettömiä ja toimivia asuntoja

Tavoitteena on saada kunnalle riittävästi esteettömiä, toimivia ja muunneltavia asuntoja. Asuntosuunnittelussa tulee ottaa huomioon asiakaslähtöisyys, on tärkeä ottaa huomioon asuntoon muuttavien asukkaiden tarpeet ja löytää niihin paras mahdollinen ratkaisu. Asuntohan on asukkaan koti, johon hänellä on hallintaoikeus. Sairaala ja kuntoutuskeskus eivät ole asuntoja. Kunnan on varattava tarvetta vastaavasti voimavaroja asuntojen muutostöihin sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankintaan. Kunnassa pyritään kiinnittämään huomiota asumiseen liittyvään neuvontaan ja ohjaukseen.

4. Yleiset palvelut kaikkien saavutettaviksi

Tässä tulisi ottaa huomioon sekä julkiset että yksityiset palvelut. Näiden palveluiden tulisi olla kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä. Palveluiden tulisi tukea ihmisten elämänlaatua, ehkäistä syrjäytymistä ja helpottaa arjen sujumista. Nämä asiat ovat kehitysvammaisen elämässä ne suurimmat kompastuskivet. Kunnassa palveluita tulee suunnitella niin, että jokaisella, myös vammaisella henkilöllä, on mahdollisuus palveluja käyttää. Palveluhenkilöstön tulisi myös osata kohdata vammaisen henkilö ja osata palvella heitä.

5. Yksilöllisillä palveluilla yhdenvertaisuus

Toimintakyvyltään erilaisten kuntalaisten asumista tukevat palvelut on toteutettava yksilöllisesti ja palveluiden käyttäjän tarpeiden mukaisesti. Henkilöille, jotka tarvitsevat tukea jokapäiväisessä elämisessä, laaditaan palvelusuunnitelma. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 14–35.)

6 Arviointimalli kehitysvamma palveluiden kehittämiseen

Mallia aloin kehitellä kuvauksen/kuvan kautta. Miten palveluja kartoitetaan ja mitä tulee ottaa huomioon palvelujen kartoittamisen yhteydessä. Näin syntyi kuvio, jonka avulla mielestäni on helppo lähteä kartoittamaan palveluja kehitysvammaisille.

6.1 Esitietojen hankkiminen

Kartoitustyöni alkoi tilanteen arvioinnilla. Palvelujen kartoituksen tilanteen arviointiin kuuluvat ensimmäisenä asiakkaaseen tutustuminen niin kutsutusti paperilla. Jokaisesta asiakkaasta tulisi aina kirjata ylös jotain, josta seuraava asiakkaan kanssa työskentelevä voisi aloittaa. Diagnooseihin tutustuminen luo kuvan asiakkaasta ja hänen voimavaroistaan kartoitusta silmällä pitäen. Hoito- ja kuntoutussuunnitelmat lähetetään aina kunnan vammaispalveluista vastaavalle viranhaltijalle, jonka tulisi tutustua niihin ennen asiakkaan palvelujen tarpeiden kartoittamista. Niistä selviää mitä palveluja asiakas esimerkiksi jo saa ja mihin tulisi kuntoutussuunnitelman mukaan vastata. Koulumaailmassa olevan asiakkaan HOJKS (henkilökohtainen opetus- ja kasvatussuunnitelma) tai muu vastaava suunnitelma on tarpeellinen, mikäli asiakas tarvitsisi apua esimerkiksi tukiviittomien opetuksessa. Tällöin kunnan velvollisuus on maksaa asiakkaalle tukiviittomien opettaja. Neuvolan / jonkin muun hoitavan tahon kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Tiedon tulisi kulkea moitteettomasti puolin ja toisin, jolloin saadaan juuri senhetkinen tieto asiakkaasta.

6.2 Kotikäynnit

Kotikäyntien avulla tutustutaan asiakkaaseen ja hänen perheeseensä. Molempiin tutustuminen henkilökohtaisesti on tärkeää, koska vammaispalveluissa myös perheen kanssa ollaan tekemisissä, eikä pelkästään asiakkaan kanssa. Perheeltä saadaan myös senhetkinen tilannekatsaus, miten asiat sujuvat kotona, tarvitaanko avustajaa tai muutostöitä. Kotikäyntien tarkoituksena on keskustella siitä mitä palveluja halutaan ja mihin olisi tarvetta. On tärkeää ottaa huomioon se, mitä kukin asiakas tarvitsee juuri tässä elämäntilanteessaan. Näin ollen on helppo samalla käydä läpi, mitä palveluja

kunta pystyy tarjoaman ja mitä kunnan pitäisi ostaa muualta kyseessä olevan asiakkaan kohdalla.

6.3 Haastattelu

Haastattelu tapahtuu aina asiakkaan kotona. Haastattelun apuna käytetään puolistrukturoitua haastattelulomaketta (LIITE 2) Haastattelussa haastatellaan asiakasta ja haastattelussa ovat mukana omaiset, jotta asiakkailla olisi mahdollisimman mukava ja turvallinen ilmapiiri haastattelua tehtäessä. Omaisten läsnäolo voi helpottaa asiakasta kertomaan omia mielipiteitään asioista.

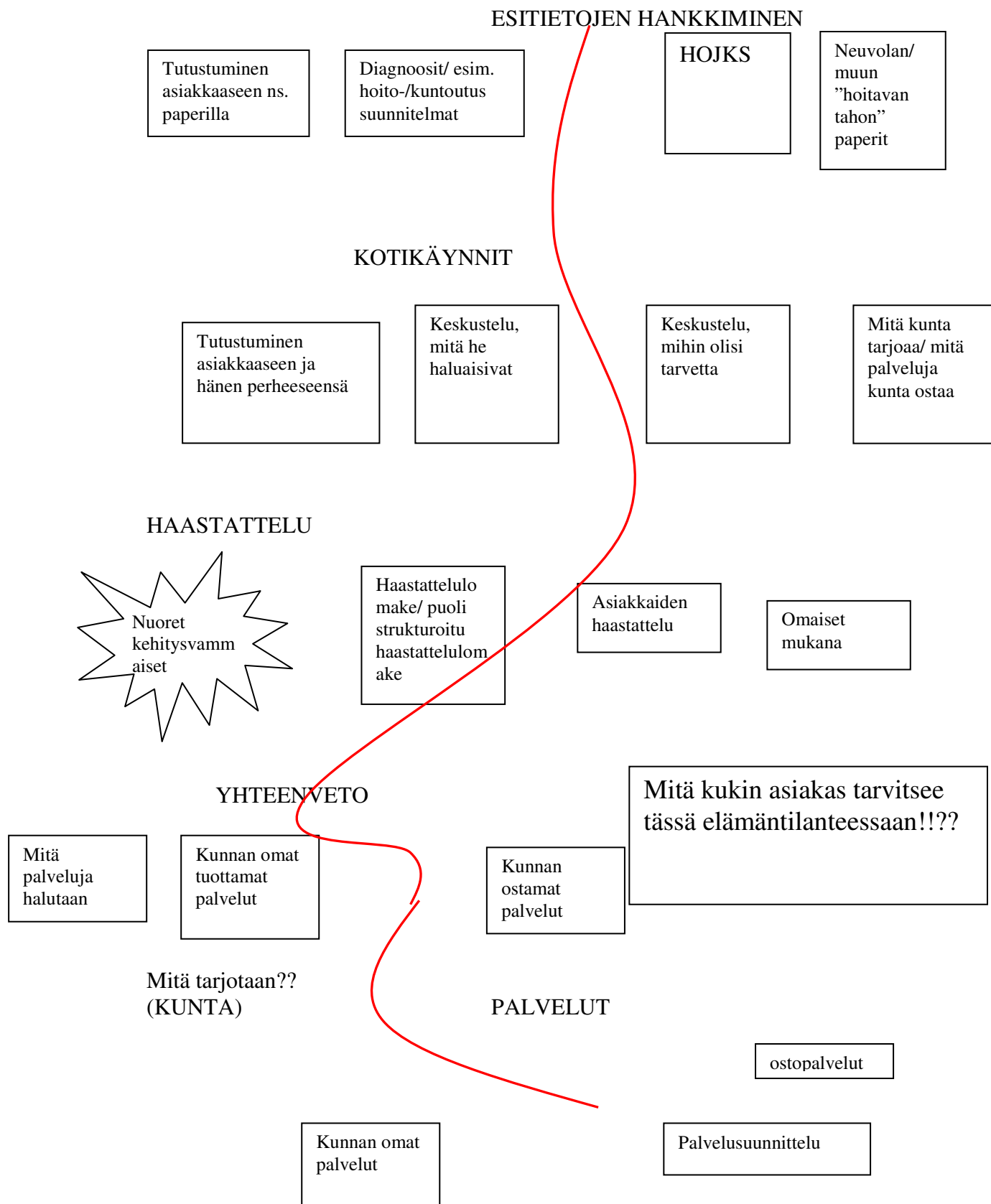
6.4 Yhteenveto

Jokaisesta haastattelusta tehdään yhteenveto, mitä päätettiin ja mistä asioista keskusteltiin. Yhteenvedossa tulisi näkyä, mitä palveluja asiakas ja hänen perheensä haluaisivat ja mitä palveluja he oikeasti tarvitsevat. Yhteenvedossa tulisi myös näkyä kunnan tuottamat omat palvelut ja kunnan ostamat palvelut.

6.5 Palvelut

Palveluista tulisi tehdä lista, jossa näkyy mitä tämä asiakas tarvitsee ja miten kunta sen järjestää. Kunnan omat palvelut ja kunnan ostopalvelut tulisi tehdä julkiseksi asiakirjaksi.

Miten palveluja kartoitetaan?

7 Prosessin kuvaus

Sain opinnäytetyöni tilaustyönä Auran kunnalta. Heillä oli tarve kartoittaa kunnan nuorten kehitysvammaisten elämäntilannetta ja saada samalla käyttöönsä palvelusuunnittelu-lomake, johon kaikki kehitysvammaisen palvelut kirjoitetaan ylös ja näin ollen myös tarkistetaan aika ajoin. Kehittelin myös arviointimallin, jonka avulla saadaan tietoa kehitysvammaisen elämäntilanteesta.

Aluksi mietin miten kunnan kehitysvammaisten nuorten elämäntilannetta voisi kartoittaa. Kehittelin arviointimallin, jonka avulla kartoitetaan kehitysvammaisen nuoren työ/opiskelutilannetta, harrastuksia ja asumismuotoa. Aluksi mietin millä tavalla saisin korostettua niitä asioita, joita pidän itse tärkeänä. Näin syntyi kuva, jossa olen eritellyt kaikki toimenpiteet, joita tulisi tehdä, kun palveluja arvioidaan. Toteutin kuvan niin, että sitä on helppo tulkita ja sen keskellä kulkee punainen lanka, josta on helppo seurata miten kuvio etenee ja miten asioita kuvioista on toteutettu.

Arviointimalliin nousi yhdeksi erittäin tärkeäksi osaksi haastattelu. Haastattelu toteutetaan osana arviointimallia. Haastattelut toteutettiin siis kotikäynteinä. Näin saatiin yhteys kotiin ja saatiin tietoa miten kotona asiat ovat, miten siellä pärjätään, olisiko lisäavulle tarvetta.

Haastattelulomakkeen kolme osa-aluetta

1. asuminen,
2. työ/opiskelu ja
3. harrastukset

tulivat esiin keskusteluissa Auran kunnan sosiaaliohjaajan kanssa. Itse pidän itsenäistymisen kannalta näitä elämän osa-alueita tärkeinä ja näin haluttiin tietää myös kunnan nuorten kehitysvammaisten kohdalta, mitä mieltä he ja heidän perheensä ovat näistä asioista. Onko muuttaminen pois kotoa ajankohtaista nyt vai lähitulevaisuudessa, opiskelevatko he vai ovatko työssä. Uuden vammaispalvelulakia silmällä pitäen haluttiin tietää, olisiko vapaa-ajan avustajista kunnan kehitysvammaisille tarvetta esimerkiksi harrastustoiminnan tukemisessa.

Haastattelu lomakkeita tehtiin kolme (3) versiota. Jokainen versio hyväksytettiin kunnan sosiaalihoajaajalla, joka kertoi omat mielipiteensä ja kehittämisideansa, jotta saataisiin mahdollisimman hyvä haastattelulomake aikaiseksi. Pieniä korjauksia tehtiin jokaiseen versioon, kunnes löytyi se paras versio. Kun haastattelulomake oli löytänyt muotonsa, lähdin testaamaan arviointimallia.

Mallin testauksen aloitin asiakkaisiin tutustumisella. Sain siis viiden kehitysvammaisen nuoren tiedot kunnan sosiaalihoajaajalta. Tutustuin heidän tietoihinsa ja diagnooseihinsa. Sain jokaisen haastateltavani myös tavata ennen haastatteluja kunnan järjestämässä, kehitysvammaisille tarkoitettussa, tilaisuudessa. Asiakkaisiin tutustumisen jälkeen otin yhteyttä näiden viiden (5) kehitysvammaisen nuoren omaisiin ja sovin haastatteluajan heille sopivaksi. Viiden kehitysvammaisen sijasta pääsin kuitenkin haastattelemaan vain neljää (4) kehitysvammaista ja heidän omaisiaan.

Haastattelujen jälkeen keskustelin kunnan sosiaalihoajaajan kanssa, millaisia vastauksia olin keneltäkin saanut ja näin kunta pystyy siis käyttämään arviointimallia, kun kyseessä oleva malli on haastatteluihin saakka testattu.

8 Haastattelulomake

Haastattelulomake rakennettiin Digium- ohjelman avulla. Ohjelma on internetissä toimiva kyselypalvelu, jonka avulla saadaan rakennettua erinäisiä kyselylomakkeita, joihin voidaan internetissä vastata. ”Digium- ohjelma auttaa yrityksiä niille tärkeiden ihmisten mielipiteiden mittaamisessa ja palautteen hallinnassa. Digiumin ohjelmistopalvelu toimii Internetissä ja mobiiliverkossa selaimen ja matkapuhelimen välityksellä. Palvelu tarjoaa työkalut jatkuvaan tiedon keräämiseen, analysointiin ja muutoksiin reagoimiseen olivatpa kohderyhmänä asiakkaat, työntekijät tai kumppanit.” (Digium [viitattu 20.10.2009].) Valitsin kyseisin ohjelman, jotta saisin rakennettua siistin lomakepohjan.

Haastattelulomake koostuu kolmesta eri osa-alueesta:

1. asuminen
2. työ/opiskelu ja
3. harrastukset

Näiden osa-alueiden avulla saatiin paljon tietoa asiakkaan senhetkisestä elämäntilanteesta. Haastattelulomaketta ei ollut tarkoitus käydä läpi niin, ettei lisäkysymyksille olisi tilaa. Haastattelutilanteissa tuli usein esille erilaisia kysymyksiä, joista halusin tietää lisää ja jotka olisivat tärkeitä palvelujen kehittämisen kannalta.

Haastattelulomakkeen kysymykset käytiin läpi Auran kunnan sosiaaliohjaajan kanssa. Mitä kunta haluaa asiakkailtaan kysyttävän ja mitä minä haluan opinnäytetyöhöni kehitysvammaisilta kysyttävän. Kysymysten teemat ovat nousseet itseltäni, kun aloin kehittämään mallia. Haastattelulomakkeen osa-alueet ovat tärkeitä teemoja jokaiselle ihmiselle ja niistä aina keskustellaan ja tullaan myös tulevaisuudessa keskustelemaan hyvin paljon.

9 Kokemukset mallista

Opinnäytetyötäni varten sain Auran kunnalta tietooni viisi (5) kehitysvammaista nuorta joiden kohdalla kehittämääni mallia olisi mahdollista kokeilla. Näistä viidestä kehitysvammaisesta sain haastateltavakseni neljä (4) eri-ikäistä, nuorta kehitysvammaista, joiden kohdalla omilleen muuttaminen ja työhön/ koulutukseen liittyvät asiat olisivat lähitulevaisuuden aikana ajankohtaisia. Kolme asiakkaista on miehiä ja yksi nainen. Iältään kaikki olivat 16–32-vuotta. Kahden kehitysvammaisen kohdalla peruskoulun päättäminen ja jatko-koulutukseen hakeutuminen ovat vuoden sisällä edessä. Molemmat odottavat omilleen muuttamista ja ovat ajatelleet koulutusvaihtoehtona Laitilan Bovallius-opisto. Kaksi kehitysvammaista on jo päättäneet peruskoulunsa ja Laitilan koulun. He ovat tällä hetkellä työtoiminnassa

9.1 Esitietojen hankkiminen

Kaikkiin haastateltaviin tutustuin ennen kuin lähdin heitä haastattelemaan. Olin mukana kunnan järjestämässä, kehitysvammaisille tarkoitetussa tilaisuudessa, jossa minulla oli mahdollisuus tutustua haastateltaviini ja heillä oli mahdollisuus nähdä millainen ihminen on heitä tulossa haastattelemaan. Sain kunnan sosiaalihojaajalta asiakkaisiin liittyviä tietoja, diagnooseja ja tämänhetkisiä tilannetietoja. Kaikkien kehitysvammaisten vanhempiin olin yhteydessä ennen haastattelutilannetta ja kaikkien vanhemmat olivat tietoisia opinnäytetyöstäni ja siitä, että tulen haastattelemaan heidän lapsiaan. Haastattelut auttavat saavat tietoa kunnan kehitysvammaisten tilanteesta, missä vaiheessa ovat esimerkiksi koulutuksen suhteen, onko heillä peruskoulu vielä kesken.

9.2 Haastattelutilanne

Haastattelutilanteet vaihtelivat kaikkien kehitysvammaisten kohdalla. Kenenkään kohdalla vanhemmat eivät olleet itse haastattelutilanteessa mukana, vaan asiat käytiin vanhempien kanssa läpi haastattelutilanteen jälkeen. Vanhemmatkin saivat silloin

informaatiota, mitä mieltä heidän lapsensa ovat asumiseen, työhön/koulutukseen ja harrastuksiin liittyvistä asioista. Vanhemmat olivat useimmiten tietoisia näistä asioista, jotka kehitysvammaiset minulle kertoivat. Kaikki haastattelut tehtiin vapaassa ilmapiirissä ja harhapoluillekin aina silloin tällöin jouduttiin. Annoin näille harhapoluille luvan, jotta kehitysvammainen saa kertoa vapaasti omista mielipiteistään ja näiden harhapolkujen avulla sain myös tietoa kehitysvammaisesta ja heidän ajatuksistaan näitä edellä mainittuja teemoja kohtaan. Havaitsin yhden kehitysvammaisen kohdalla, että lomakkeen ulkopuolelta tulevat spontaanit kysymykset toivat haastattelutilanteeseen rentoutta ja kehitysvammaisen jännitys katosi kokonaan ja sain paljon tietoa asiakkaasta.

Kokemukseni mallista rajoittuivat siis mallin kehittämiseen ja mallin testaamiseen. Mallin testaamiseen omalta osaltani kuuluivat tilanteen arviointi ja haastattelu. Palvelusuunnittelua en päässyt toteuttamaan, mutta toivon, että kehittämäni malli otetaan Auran kunnassa käyttöön.

Opinnäytetyöni tilaajan, Auran kunnan kanssa kävin keskustelun haastattelujen jälkeen. Millaisia kokemuksia minulle tuli haastatteluista ja millaista tietoa sain haastatteluista. Kunta sai tietoja siitä, mitä heidän asiakkaansa ajattelevat haastattelulomakkeen teemoista, onko heille omasta mielestään ajankohtaista omaan asuntoon muuttaminen vai opiskelu- tai työtoimintapaikan hankkiminen. Auran kunnan sosiaaliohjaaja halusi siis tietää mitä heidän kunnan kehitysvammaisille kuuluu ja millaisessa elämänvaiheessa kunnan kehitysvammaiset ovat.

10 Pohdintaa

Opinnäytetyöni kehitysvamma palveluista on erittäin ajankohtainen tällä hetkellä. Uuden vammais palvelulain astuessa voimaan, on tullut uusia velvoitteita, joita kunnan on tehtävä. Näin ollen tilattu kehittämistyö palvelutarpeen arviointi malliin on ajankohtainen.

Opinnäytetyöaihetta miettiessäni, ei ensimmäisenä itselleni tullut mieleen tehdä opinnäytettä kehitysvamma palveluista. Kuitenkin harjoitteluajanani Auran kunnassa, innostuin vammaistyöstä ja näin ollen sain tilaustyön uutta vammais palvelulakia silmällä pitäen.

Haastatteluihini piti siis osallistua viisi (5) kehitysvammaista. Pääsin kuitenkin haastattelemaan vain neljää (4). Yksi asiakas jouduttiin pudottamaan pois haastatteluista, monien yhteydenotto yritysten jälkeen. Yhteyttä en tämän asiakkaan omaisiin saanut. Mietin millä tavoin minun olisi pitänyt yhteyttä ottaa, laittaa kirjettä kotiin testatessanikin mallia? Olisi ollut mielenkiintoista saada kyseessä olevankin asiakkaan mielipiteet mitä hän haluaisi tulevaisuudessa. Haastattelujen ajankohta piti sijoittua kesälle 2009. Kuitenkin omien töitteni ja haastateltavien kiireiden vuoksi pääsin kolmea (3) kehitysvammaista haastattelemaan vasta syksyllä 2009 ja mielestäni haastattelut menivät liian pitkälle syksyyn. Näin ollen minun olisi pitänyt pitää kiinni aikataulustani ja haastattelut olisi kaikki pitänyt pitää kesän aikana, tällöin kunta olisi saanut vastaukset haastattelusta aikaisemmin ja olisin mahdollisesti päässyt toteuttamaan arviointimallini loppuun saakka harjoittelujaksojeni aikana.

Haastattelutilanteet eivät menneet aivan niin kuin olin suunnitellut. Kenenkään haastateltavan kohdalla omaiset eivät olleet haastattelutilanteessa mukana, vaan asioita käytiin läpi omaisten kanssa haastattelun jälkeen. Tämä kohta mallista tulisi muuttaa tai ainakin jokaisen asiakkaan kohdalla miettiä erikseen tarvitaanko omaisia tilanteessa vai onko tilanne jo valmiiksi niin jännittävä, että omaisten läsnäolo voisi vääristää vastauksia. Pohdin myös vastausten luotettavuutta, onhan kuitenkin kyseessä kehitysvammaiset nuoret. Kolme haastateltavaani haastattelin samassa tilassa

perätysten. Toisten nuorten vastaukset saattoivat siis vaikuttaa myös toisen mielipiteisiin ja näin luotettavuus vastauksissa kärsi. Haastattelun toteuttaminen kotioiloissa oli kuitenkin hyvä ratkaisu vaikka häiriötekijöitä omassa kodissa on aina enemmän kuin vieraassa ympäristössä. Pohdin myös omaisten läsnäoloa näiden kehitysvammaisten kohdalla. Kyseessä olevien haastateltavien kohdalla tulin siihen tulokseen, että omaiset eivät ole haastattelutilanteessa mukana. Näin ollen sain mielestäni haastateltavistani enemmän irti ja sain heiltä omia mielipiteitä, enkä myös hieman toisen painostuksen alla olevaa mielipidettä.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Ahola, Sanna & Kontinen, Juha-Pekka 2009. Uudistuva vammaispalvelulaki, Oikeus henkilökohtaiseen apuun vahvistuu. INFO-sarja nro 6. Vaasa: Arkmedia

Ahponen, Helena 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen, Yksilöllinen ja erilainen elämänkulku. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 94. Helsinki: Kelan tutkimusosasto

Helminen, Jarkko 2008. Muuttunut ja muuttuva vammaispalvelulaki. Tampere

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2006. Turvaverkko vai trampoliini, sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY

Karnell, Sonja 2004. 18 unelmaa, selvitys nuorten kehitysvammaisten asumisen tuen tarpeesta. Helsinki: ASPA

Kaski, Markus; Manninen, Anja; Mölsä, Pekka & Pihko, Helena 2002. Kehitysvammaisuus. Porvoo: WS Bookwell Oy

Paavola, Merja 2006. Kehitysvammaisen nuoren itsenäistyminen ja sen tukeminen. Tampere: Tampereen yliopisto

Räty, Tapio 2002. Vammaispalvelut, vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Turku: Kirjapaino Grafia

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto. 2003. Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. Helsinki: Edita Prima Oyj

Suslova, Marina Iur'erna 2001. On the Socialization on Young Handicapped People. Education and society vol. 43, no.10

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi

Sähköiset lähteet

Assistentti- INFO. Palvelusuunnitelma. [viitattu 25.6.2009.] Saatavissa:
<http://verneri.net/yleis/palvelut-ja-tuet/palvelusuunnitelma.html>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.[viitattu 7.6.2009.] Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

AURAN KUNTA

VAMMAISPALVELULAIN MUKAINEN PALVELUSUUNNITTELU

Asiakkaan henkilötiedot

Nimi	Henkilötunnus
Osoite	Puhelinnumero
Vanhempien/hoitajien nimi ja yhteystiedot	Muut omaiset ja yhteystiedot

Osallistujat

--

TAUSTATIEDOT

Vamman tai sairauden diagnoosi ja kuvaus

--

Toimintakyky ja kommunikaatio

--

Asuminen ja päivittäiset toiminnot (päivähoito, opiskelu, työ, harrastukset, ihmissuhteet yms.)

SUUNNITELMA

Tavoitteet

Hoidon ja palvelun järjestäminen (keinot ja vastuuhenkilöt, omat voimavarat, läheisten voimavarat ja osallistuminen, muiden tahojen osallistumien jne.)

PALVELUSUUNNITELMA

Palvelusuunnitelman tarkistus

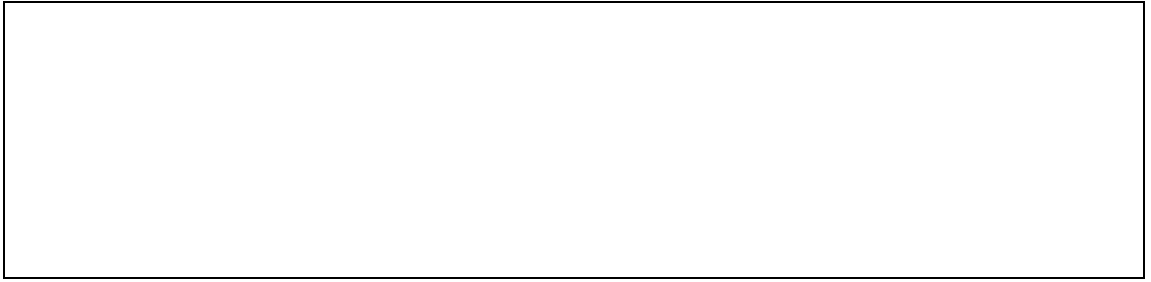
Lupa tietojen vaihtoon ja yhteistyöhön

Allekirjoitukset

Asiakas tai hänen edustajansa

Viranomainen

Jakelu

Kehitysvammaisten palvelujen tarpeen kehittäminen Auran kunnassa

Asuinkunta _____

Kotikunta _____

Sukupuoli

- ☐ nainen
☐ mies

Ikä _____

Asun tällä hetkellä

- ☐ Vanhempien kanssa kotona
☐ tukiasunnossa
☐ palvelutalossa tai palvelukeskuksessa, missä?

- _____
☐ ryhmäkodissa, missä? _____
☐ perhekodissa, missä? _____
☐ asuntolassa, missä? _____
☐ hoito- ja palvelukodissa, missä?

- _____
☐ jossakin muualla, missä?

Asun

- ☐ yksin
☐ vanhempien kanssa
☐ jonkun muun kanssa, kenen?

Oletteko tyytyväisiä tämän hetkiseen asumistilanteeseen?

- ☐ kyllä
☐ en osaa sanoa
☐ en, miksi? _____

Haluaisitteko jotenkin muuttaa tämän hetkistä asumistilannettanne?

Haluaisitko muuttaa nykyisestä asunnostasi nyt tai lähivuosina?

- ☐ en

- ☐ kyllä, heti
- ☐ kyllä, 1-2 vuoden kuluttua
- ☐ kyllä, 3-5 vuoden kuluttua
- ☐ kyllä, myöhemmin
- ☐ en osaa sanoa

Pääasiallinen syy muuttaa?/ asumista haittaavat tekijät?

- ☐ sosiaaliset syyt
- ☐ tarvitsen oman huoneen
- ☐ haluan asua itsenäisesti
- ☐ nykyinen asunto on liian suuri
- ☐ nykyinen asunto on liian pieni
- ☐ nykyinen asunto on liian kallis
- ☐ Jokin muu, mikä _____

Miten haluaisit asua 1-5 vuoden kuluttua?

- ☐ asumaan itsenäisesti
 - ☐ tuettuun asumiseen omassa kodissa
 - ☐ tuettuun palveluasumiseen
 - ☐ tukiasuntoon
 - ☐ palvelukeskukseen
 - ☐ autettuun asumiseen omassa kodissa
 - ☐ ohjattuun asumiseen omassa kodissa
 - ☐ asuntolaan
 - ☐ hoito- ja palvelukotiin
 - ☐ johonkin muualle, mihin?
-

Mikäli olet oikeissa muuttaa itsenäisesti asumaan, tarvitsetko asumisharjoittelua tai asumisvalmennusta esimerkiksi tukiasunnossa?

- ☐ kyllä
- ☐ en
- ☐ en osaa sanoa

Oletko valmis muuttamaan nykyisten kuntarajojen ulkopuolelle?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Onko teillä tällä hetkellä tarvetta henkilökohtaiseen apuun kotona selviytymisen turvaamiseksi?

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

Mikäli tarve on, kuka avustaa?

Tarvitsetko mahdollisesti tulevaisuudessa henkilökohtaista apua (asumiseen, harrastuksiin ym. liittyen)?

- ☐ kyllä
- ☐ en
- ☐ en osaa sanoa

Tarvitsen apua raha-asioihin liittyvissä asioissa?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ en koskaan

Oletko eläkkeellä?

- ☐ kyllä
- ☐ en
- ☐ jossakin muussa (esim. palkkatyössä), missä

Harrastatko jotakin?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Harrastukseni?

Saatko tarpeeksi tukea harrastustoimintaan?

- ☐ kyllä
- ☐ en
- ☐ en osaa sanoa

Jos saat tukea harrastustoimintaan, niin mitä tukea saat?

Oletko saanut uusia ystäviä harrastusten kautta?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Oletko osallistunut erilaisille leireille?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Jos et, haluaisitko osallistua erilaisille leireille?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Onko sinulla vapaa-ajan avustajaa?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

Onko sinulla ajatuksena hankkia itsellenne vapaa-ajan avustaja?

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

Jos sinulla on vapaa-ajan avustaja, mitä hänen kanssa teette?

Haluaisin lisää harrastuksia/ystäviä?

- ☐ kyllä
- ☐ en
- ☐ en osaa sanoa

Oletko seurustellut?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Onko sinulla tyttö-/poikaystävää?

- ☐ kyllä

☐ ei

Opiskelen tällä hetkellä?

☐ kyllä

☐ en

Jos opiskelet, niin missä ja mitä opiskelet?

Käyn työssä?

☐ työtoiminnassa

☐ avotyötoiminnassa

☐ työkokeilussa

☐ päivätoiminnassa

Tarvitsen henkilökohtaista apua liikkumisessa työ- tai opiskelupaikalle ja sieltä pois?

☐ kyllä

☐ en

Tarvitsen apua työ- tai opiskelutehtävien suorittamisessa?

☐ kyllä

☐ en

☐ erityishuomautettavaa _____

Minulla on ystäviä ja muita läheisiä ihmisiä (vanhempien lisäksi)?

☐ monta

☐ paljon

☐ harvoja

☐ ei yhtään

Minulla on normaali vuorokausirytmä eli valvon päivällä ja nukun yöllä?

☐ aina

☐ usein

☐ harvoin

☐ ei koskaan

Nukun hyvin?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ ei koskaan

Pidän huolta ulkonäöstäni?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ ei koskaan

Pystyn keskittymään?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ ei koskaan

Saan olla kotona omassa rauhassa, jos haluan?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ ei koskaan

Olen yksinäinen?

- ☐ aina
- ☐ usein
- ☐ harvoin
- ☐ ei koskaan

Onko sinulla jokin jokapäiväistä elämää haittaava sairaus

- ☐ ei
- ☐ kyllä, mikä _____

Hyviä puoliani ovat...

Tulevaisuuden haaveeni ovat...
